

SMÅFÖRETAGS BAROMETERN

Västerbottens län

Juni 2020

Ett samarbete mellan Företagarna, Swedbank och Sparbankerna

företagarna

INNEHÅLL

Om Småföretagsbarometern	3
Nettotal och konjunkturindikator.....	3
Sammanfattning av konjunkturläget i Västerbottens län	4
Konjunkturutvecklingen i Sverige och näringslivet i Västerbottens län	5
Näringslivet i Västerbottens län.....	6
Småföretagsbarometern – Västerbottens län	7
Konjunkturindikator.....	7
Sysselsättning.....	9
Orderingång.....	10
Tackat nej till order.....	11
Omsättning.....	12
Lönsamhetsutvecklingen.....	13
Företagens prisförväntningar.....	13
Expansionsutsikter och hinder för expansion	14
Slutsatser	17

OM SMÅFÖRETAGSBAROMETERN

Småföretagsbarometern är i första hand en konjunkturenkät som redovisar hur Sveriges småföretag uppfattar det ekonomiska läget och deras förväntningar om utvecklingen de kommande tolv månaderna. Underlaget utgörs av intervjuer med företagare som har minst en och högst 49 anställda. Det är alltså företagarnas personliga uppfattning om konjunkturläget som kommer till uttryck i den redovisade indikatorn för konjunkturen.

Småföretagsbarometern är Sveriges största konjunkturundersökning inriktad speciellt på småföretagskonjunkturen och har genomförts sedan 1985. Undersökningen omfattar 4 000 företagare inom det privata näringslivet med 1-49 anställda. Urvalet motsvarar totalt över 473 000 privata företag fördelade över hela landet. Storleken på urvalet och antalet respondenter gör att svaren kan delas upp så att vi kan mäta skillnader i konjunkturuppfattning hos Sveriges småföretag i samtliga län.

Småföretagsbarometern produceras i samverkan mellan Företagarna, Sparbankernas Riksförbund och Swedbank. Vid genomförandet av intervjuerna har Novus medverkat. Det är vår förhoppning att Småföretagsbarometern på ett positivt sätt ska bidra till att öka kunskapen om och förståelsen för de små och växande företagens betydelse för den svenska ekonomin.

företagarna

Nettotal och konjunkturindikatorn

För att underlätta snabba svar ställs frågorna så att de kan besvaras utan hjälp av bokföring och statistik.

- a. Ja/nej
- b. Större, oförändrad eller mindre

Småföretagsbarometerens konjunkturindikator arbetar med **nettotal** där svaren räknas om till procentandelar. Skillnaden mellan procentandelen positiva svar och procentandelen negativa svar benämns nettotal. Ett värde mindre än 0 betyder kontraktion, medan ett värde över 0 betyder expansion. Nettotalet visar alltså hur snabbt tillväxten förändras, snarare än en absolut nivå

Sedan adderas nettotalet för sysselsättning, ordergång och omsättning. Summan av dessa nettotal bildar småföretagens **konjunkturindikator**.

Sammanfattning av konjunkturläget i Västerbottens län

- **Småföretagskonjunkturen** i Västerbottens län är fortsatt positiv och något starkare än för riket som helhet, men konjunkturen har mattats av för tredje året i rad. Utfallet av tillväxttakten blev betydligt lägre än vad företagen förväntade sig ifjol. Företagens prognoser för de kommande tolv månaderna är mycket pessimistiska, med en förväntad konjunkturindikator på lägre nivå än vid finanskriserna i början av 1990-talet och 2008-2009.
- **Sysselsättningstillväxten** har återhämtat sig under de senaste tolv månaderna och länets tillväxt ligger återigen på en positiv nivå. Förväntningarna för det kommande året visar på en minskad tillväxttakt, med en prognos om negativ tillväxt i sysselsättningen.
- **Tillväxttakten** för orderingången i Västerbottens län har mattats av sedan ifjol, men är fortsatt högre än riksgenomsnittet. Prognosen för orderutvecklingen de kommande tolv månaderna är tydligt påverkad av coronakrisen och visar på en stark nedgång till historiskt låga nivåer.
- **Omsättningstillväxten** i Västerbottens län har mattats av under det senaste året. Företagen i länet förväntar sig en kraftigt minskad tillväxttakt under de kommande tolv månaderna.
- **Tillväxten av lönsamheten** i företagen i Västerbottens län har mattats av, men är fortsatt starkare än riksgenomsnittet. På ett års sikt förväntas lönsamhetens tillväxttakt i länets företag minska kraftigt.
- Av företagen i Västerbottens län upplever 56 procent att de har **goda utsikter att expandera** på sikt, ifjol var det 63 procent. Nio av tio företag i länet vill växa.
- Det främsta **tillväxthindret** hos företagen i Västerbottens län är fortsatta svårigheter att hitta lämplig arbetskraft. En betydligt större andel än i tidigare mätningar upplever dessutom en svag efterfrågan av företagets varor och tjänster som det största hindret för tillväxt.

Jonas Nordin
Regionchef Företagarna Västerbotten

Coronakrisen har slagit till med full kraft över hela landet med i stort sett näringsförbud för hela branscher. Även om Västerbotten ännu så länge inte drabbats av många smittade har företag påverkats oerhört mycket. Jämfört med andra län har Västerbotten en relativt god konjunkturindikator men synen på framtida tillväxt är lika negativ som riket i stort.

Småföretag i Västerbotten skapar de flesta jobben och det är av största vikt att de ges förutsättningar att fortsätta med detta, speciellt nu i kristider.

Konjunkturutvecklingen i Sverige och näringslivet i Västerbottens län

Årets Småföretagsbarometer visar att konjunkturen hos landets småföretag med 1–49 anställda fortsätter att försvagas. Konjunkturindikatorn sjönk för tredje året i rad till 37 från 61 ifjol, den lägsta nivån sedan 2003. Det är en betydligt svagare utveckling än vad företagarna förutsåg under fjolåret, då konjunkturindikatorn förväntades stiga till 79. Den stora prognosavvikelsen beror sannolikt på att coronapandemin slog igenom med full kraft i svenskt näringsliv under mars och april. Företagens syn på konjunkturen försvagades allt snabbare under undersökningsperioden, som var veckorna 10–16. Det betyder att konjunkturindikatorn föll mer under andra perioden av undersökningen än under den första. I en delrapport vecka 13 var konjunkturindikatorn till 57, därefter har alltså uppfattningen om läget förvärrats avsevärt. Alla delar i konjunkturindikatorn (sysselsättning, ordergång och omsättning) har utvecklats svagare än prognosticerats vilket visar på en tydlig konjunkturavmattning bland landets småföretag.

Den svagaste utvecklingen har varit i de tjänsteproducerande branscherna, i synnerhet transportsektorn där konjunkturindikatorn noterades till minus 20 följt av hotell och restaurang (-13). Småföretag inom bygg- och tillverkningsindustrin men även handelsföretag klarade sig bättre jämfört med övriga delbranscher även om konjunkturindikatorn är lägre än i fjolårets undersökning.

Företagen, främst de minsta med upp till fyra anställda, är mycket pessimistiska om det närmaste året. Detta trots att regeringen har presenterat flera stödpaket riktade till företag. Den samlade konjunkturindikatorn förväntas sjunka till rekordlåga minus 20, vilket är en betydligt dystrare bild än minus 1 i delrapporten som presenterades i slutet av april (vecka 13). Det betyder att småföretagen förutser en djupare konjunkturedgång än under lågkonjunkturen i början av 1990-talet och 2008/2009. Både ordergången och omsättningen förväntas minska under det kommande året och är det som framför allt bidrar till nedgången i konjunkturindikatorn. Även företagens planer för sysselsättningen har blivit mer pessimistiska och andelen företag som tror att antalet anställda ska minska under det kommande året är nu något större än andelen företag som tror att det ska öka.

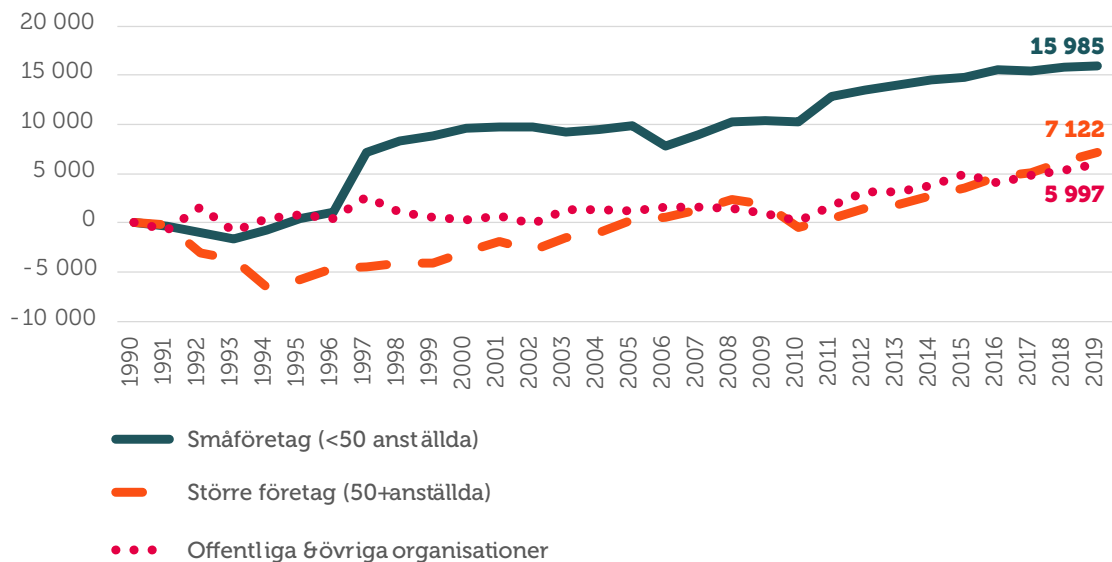
Näringslivet i Västerbottens län

Traditionellt och på grund av naturtillgången är träindustrin med relaterade verksamheter en stor del av näringslivet i Västerbotten. Även de så kallade gröna näringarna växer liksom serviceverksamheter inom turism och handel. Den offentliga sektorn är fortfarande en betydande arbetsgivare i länet. Näringslivet i Västerbottens län präglas trots det av en relativt stark företagarkultur, där de större företagen nu gått förbi offentlig sektor i tillväxten av jobb.

Den lokala näringslivspolitikerna genom bland annat Länsstyrelsen arbetar för att skapa en ekonomiskt hållbar utveckling och öka sysselsättningen samt uppmuntrar näringslivet att arbeta med frågor som rör jämställdhet, miljö och integration. Detta förutsätter en god infrastruktur och ett brett samarbete med näringsliv, kommuner samt andra organisationer. Dialogen med och inom näringslivet är viktig för att stärka näringslivets framtida förutsättningar.

Figur 1 visar att de mindre, växande företagen står för sysselsättningstillväxten i Västerbottens län.

Figur 1 Tillväxt av jobb i Västerbottens län sedan 1990 (källa: SCB (Företagsregistret) och egna beräkningar Företagarna)¹

¹ Arbetsställen utan anställda räknas som 1 jobb. Sektorn jordbruk, skogsbruk & fiske, samt juridiska former så som bostadsrättsföreningar, kommuner och dödsbon exkluderas

SMÅFÖRETAGSBAROMETERN – VÄSTERBOTTENS LÄN

Konjunkturindikatorn

Konjunkturen beskriver den makroekonomiska utvecklingen, alltså det allmänna ekonomiska läget i en ekonomi. Framförallt omfattar begreppet arbetslöshet, inflation och tillväxt. När man talar om konjunktur brukar man tala om hög- eller lågkonjunktur beroende på konjunkturcykeln. En konjunkturcykel är vanligtvis mellan tre till åtta år.

Högkonjunktur är när näringslivet har fullt upp med att producera och leverera varor eller tjänster. Det betyder att arbetslösheten är låg och att investeringarna ökar.

Lågkonjunktur är när efterfrågan på varor och tjänster är mindre än det som produceras. När företagen upplever minskad efterfråga på varor eller tjänster, kan de tvingas dra ner på personal och avstå nyinvesteringar. Det betyder att arbetslösheten ökar och investeringar minskar.

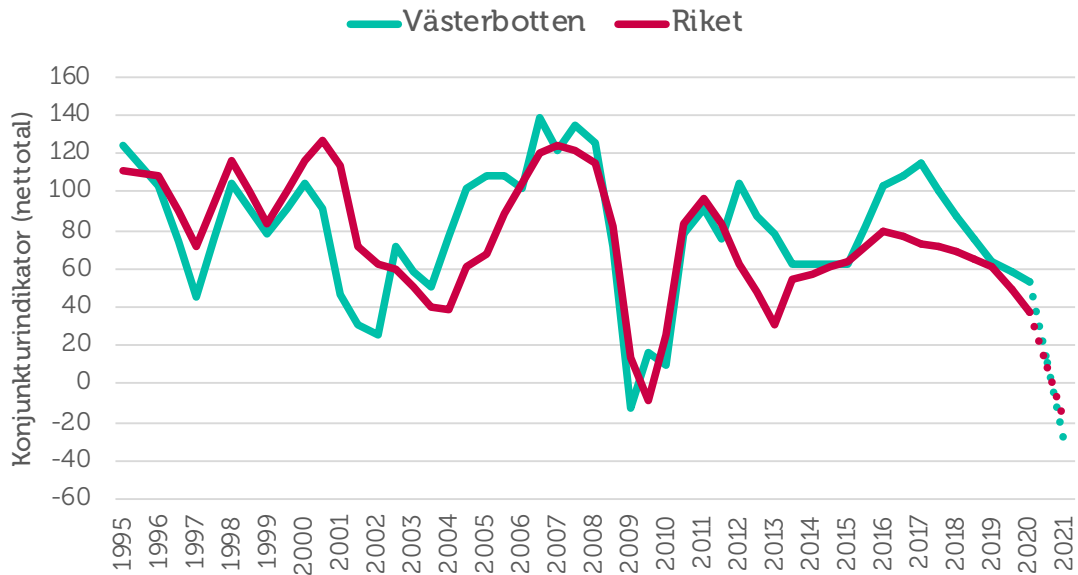
I Småföretagsbarometern redovisar vi Västerbotten läns utveckling för sysselsättning, ordergång och omsättning för att få en bild över konjunkturläget i länet. Genom att addera nettotalen för dessa tre faktorer får vi konjunkturindikatorn för småföretagen i länet.

Konjunkturen för företagen i Västerbottens län försämrades dramatiskt mellan 2008 och 2009. Från att år 2007 ha nått ett värde på cirka 135, bottnade index våren 2009 med ett värde på -12. Utvecklingen har generellt varit i linje med, eller något bättre än, riket som genomsnitt under de senaste åren. År 2017 var den sammanvägda konjunkturindikatorn 115, den högsta noteringen i länet sedan finanskrisen 2008–2009. Om tillverkningsindustrin dessutom påverkas av internationell efterfrågan och av låga råvarupriser är det lättare att förstå varför konjunkturutvecklingen kan upplevas svänga mycket mellan enskilda år.

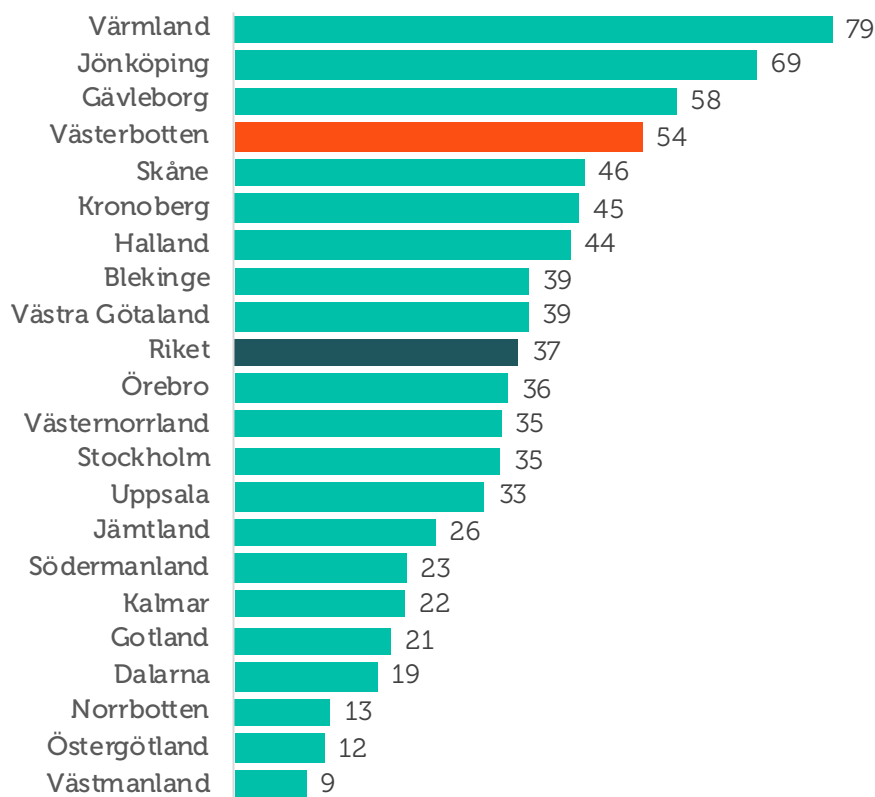
Tillväxttakten i konjunkturen har mattats av för tredje året i rad, men den samlade konjunkturindikatorn är även i år högre än rikssnittet. Konjunkturindikatorn i Västerbottens län är i år ett nettotal på 54. Det är dock en minskning med totalt 9 indexenheter sedan ifjol då nettotalet var 63. Trots avmattningen placerar sig Västerbotten läns konjunkturindikator över riksgenomsnittets nettotal 37. Länsfördelningen runt riksgenomsnittet visas i figur 3. Utfallet i årets mätning blev lägre jämfört med företagets prognos ifjol om ett nettotal på 112.

Företagens förväntningar för de kommande tolv månaderna är mycket pessimistiska. Deras sammanvägda prognoser för sysselsättning, ordergång och omsättning visar en kraftig nedgång och konjunkturindikator hamnar på nettotalet -32. Ett sådant utfall skulle innebära en nedgång med hela 86 indexenheter jämfört med resultatet för årets mätning (nettotal 54). Konjunkturindikatorn skulle därmed nå de lägsta nivåerna sedan finanskrisåren. Motsvarande utveckling för riksgenomsnittet är ett förväntat nettotal på -20.

Figur 2 Sammanlagd konjunkturindikator; sysselsättning, ordergång och omsättning (nettotal) i Västerbottens län och riket 1995–2020

Figur 3 Länsfördelning runt riksgenomsnittet av sammanlagd konjunkturindikator (nettotal) 2020

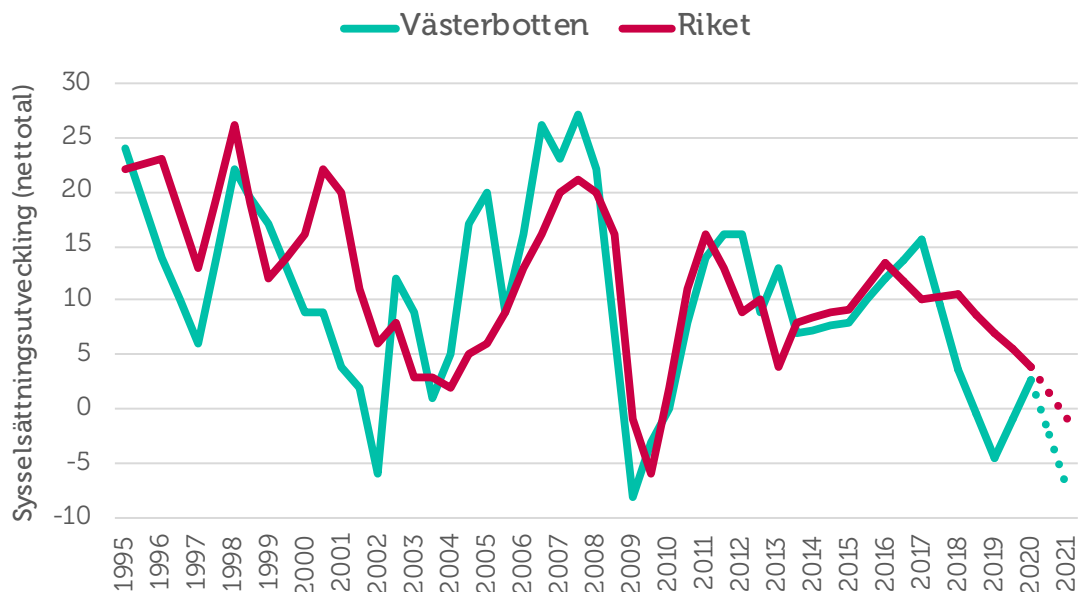
Sysselsättning

Sysselsättning mäter hur många som har jobb. Att vara i arbete kan vara som anställd, egen företagare eller att på annat sätt arbeta heltid eller deltid. Ett netttotal över noll betyder att andelen företag som ökat sysselsättningen är större än andelen företag som minskat sysselsättningen. Det innebär alltså att sysselsättningen totalt sett ökar i landets småföretag.

Sysselsättningstillväxten har återhämtat sig efter sig efter fjolårets avmattning som för länet innebar en negativ sysselsättningstillväxt. 14 procent av företagen uppger att de har ökat sin personalstyrka medan elva procent svarar att de minskat den under de senaste tolv månaderna. Sysselsättningstillväxten har således ökat från fjolårets netttotal -5 till 3 i år. Motsvarande tillväxt för riket som helhet är nettotalet 4. Ifjol trodde företagen på en kraftigt ökad tillväxttakt i sysselsättningen till ett netttotal på 24. Trots en ökad tillväxttakt blev det faktiska utfallet av sysselsättningstillväxten inte fullt så stark som företagen förväntade sig.

Förväntningarna för det kommande året visar på en minskad tillväxttakt i Västerbottens sysselsättning bland företagen. Nettotalet förväntas hamna på -7, vilket innebär en prognos om negativ tillväxt i sysselsättningen. Riksgenomsnittets förväntningar är ett netttotal på -1.

Figur 4 Sysselsättningsutvecklingen (netttotal) i Västerbottens län och riket 1995–2020

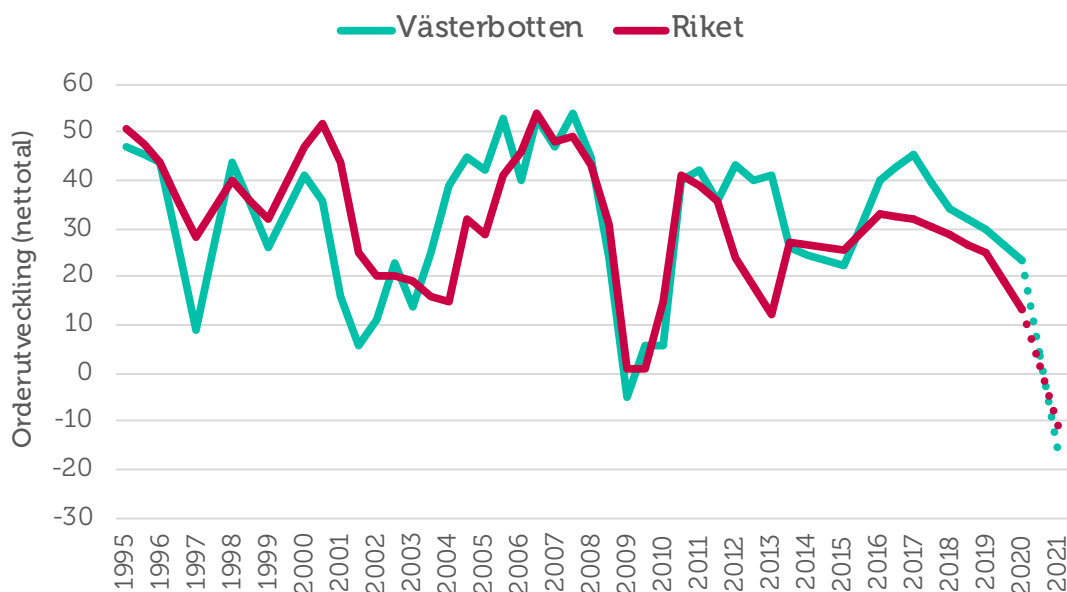
Orderingång

Med **orderingång** menas vanligtvis de beställningar som erhållits under en viss period. Eftersom själva antalet beställningar inte är särskilt informativt mäts orderingång som hur det totala värdet avseende orderingången, eller antal uppdrag, förändrats under tidsperioden.

Tillväxttakten i orderingången i Västerbottens län har mattats av för tredje året i rad, men är fortsatt högre än riksgenomsnittet. 41 procent av företagen i länet har haft en ökad orderingång, medan 17 procent uppger att den minskat. Detta resulterar i ett nettotal på 24 i länets orderutveckling, ifjol var nettotalet 30. Orderingången i länets företag har därmed haft en fortsatt tillväxt, om än inte lika gynnsam som under fjolåret. Även riket som helhet har sett en vikande tillväxttakt, från nettotalet 25 ifjol till 13 i år. Likt föregående avsnitt gällande sysselsättningsutvecklingen blev orderutvecklingens utfall lägre än vad länets företag prognosticerade i fjolårets rapport, då det förväntade nettotalet för 2020 var 41.

Prognosen för orderutvecklingen de kommande tolv månaderna är tydligt påverkad av coronakrisen och visar på en stark nedgång. Endast 21 procent av företagen tror att deras orderingång kommer att öka, medan 37 procent förväntar sig att den kommer minska. Detta ger ett förväntat nettotal på -16. Motsvarande nettotal för riksgenomsnittet är -11. Om prognosen stämmer innebär det att företagens orderingång hamnar på en lägre nivå än vid finanskrisen 2008–2009.

Figur 5 Orderutveckling (netttotal) i Västerbottens län och riket 1995–2020

Tackat nej till order

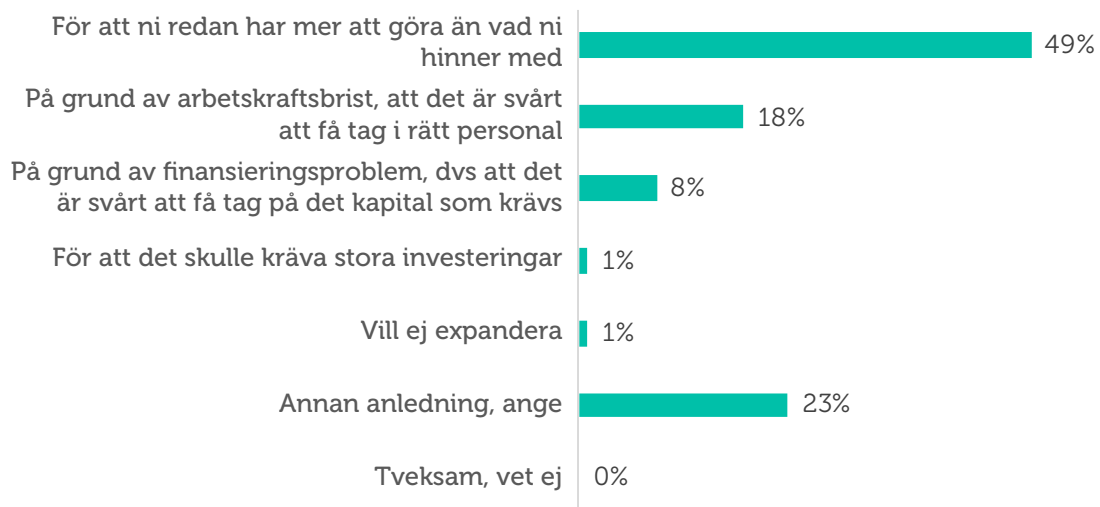
När tiden inte räcker till, om personal saknas, eller då finansiering saknas till nödvändiga investeringar kan många företag tvingas tacka nej till order. 27 procent av länets företag har tackat nej till order under det senaste året, vilket är en snarlik andel som i förra årets rapport (30 procent). Detta gör att Västerbottens län placerar sig under riksgenomsnittet där 36 procent av landets småföretagare har tackat nej till order det senaste året.

Precis som i övriga Sverige är den främsta anledningen till att företagen tackat nej till order att de redan har mer att göra än vad de hinner med. I Västerbottens län anger 49 procent av företagen detta som främsta anledning, jämfört med riksgenomsnittet på 50 procent. För länet är detta högre än i fjol, då andelen var 32 procent. Kapacitetsbristen har således blivit mer påtaglig i länet under de senaste tolv månaderna.

Likt tidigare år, och som i riket som helhet, är även arbetskraftsbrist en betydande anledning till att företagen tackar nej till order. Som vi kommer att redogöra för längre fram i texten upplever många företag i länet kompetensbrist som främsta tillväxthinder. Detta kan förklara varför arbetskraftsbristen i form av exempelvis kompetens- och matchningsproblematik samt att företagen redan har mer att göra än vad de hinner med anges som huvudorsaker till att de tackat nej till order.

Alternativet "annan anledning" kan exempelvis handla om att lönsamheten inte är tillräcklig i uppdraget eller att det är brist på råvara eller materiel hos företaget för att möta uppdraget.

Figur 6 Huvudorsaken till att företag har tackat nej till order under de senaste 12 månaderna

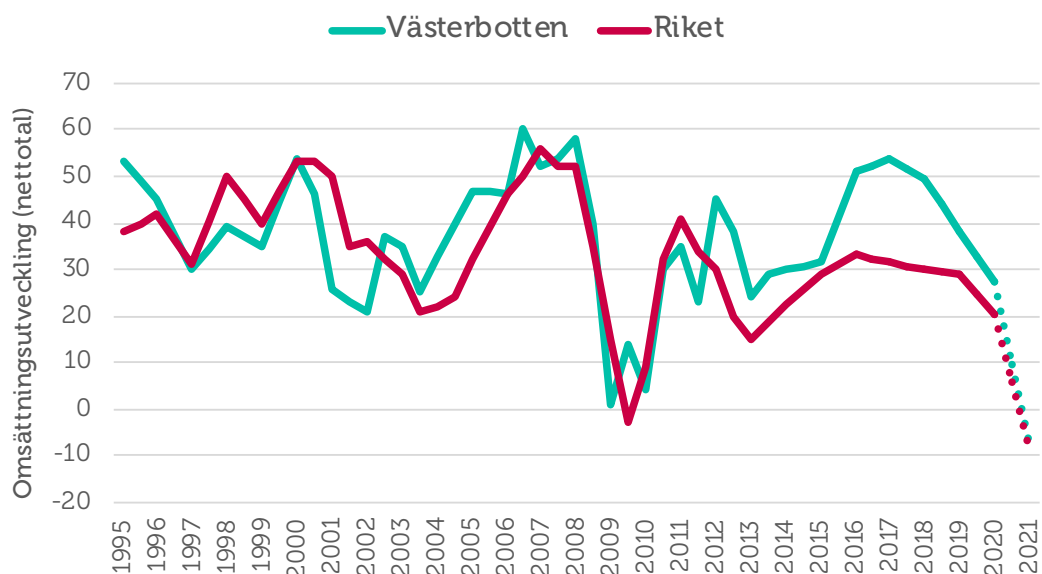
Omsättning

Ett företags **omsättning** är likvärdigt med dess sammanlagda intäkter från sålda varor och utförda tjänster under en viss period. Förändringar i omsättningen jämfört med föregående period används ofta för att indikera företagets tillväxt.

Omsättningstillväxten i Västerbottens län är fortsatt positiv efter en kraftig ökning som påbörjades 2013, men för tredje året i rad har den mattats av (se figur 7). Totalt har nettotalet för omsättningen minskat från 38 ifjol till 27 i år. Trots avmattningen är nettotalet för omsättningstillväxten i länet fortsatt starkare än riksgenomsnittet, vars nettotal i år är 20. I länet har nästan hälften av företagen, 49 procent, haft en ökad omsättning under de senaste tolv månaderna medan 22 procent uppger att den minskat.

Coronakrisen har på kort tid lett till en kraftigt minskad efterfrågan på många företags varor och tjänster. Detta avspeglas också i företagens prognoser för omsättningsutvecklingen under de kommande tolv månaderna. Vart fjärde företag (26 procent) i länet tror att omsättningen kommer att öka, medan 34 procent förväntar sig att den kommer minska under det närmsta året. Detta resulterar i ett förväntat nettotal på -8 för omsättningens tillväxt. Ett sådant utfall skulle innebära en historiskt låg omsättningstillväxt för Västerbottens län. Motsvarande prognos för riksgenomsnittet är också på nettotalet -8.

Figur 7 Omsättningsutveckling (netttotal) i Västerbottens län och riket 1995–2020

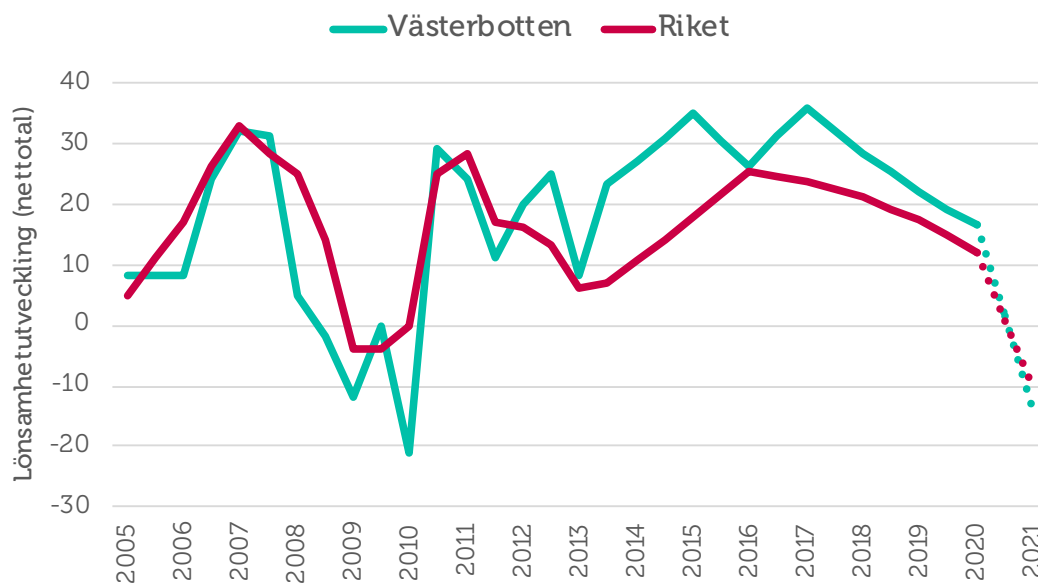
Lönsamhetsutvecklingen

Företagens möjligheter att växa genom investeringar och nyanställningar relaterar till lönsamhetsutvecklingen. Figur 8 visar att lönsamhetstillväxten i Västerbottens län har varit starkare än riksgenomsnittet de senaste åren. I år har lönsamhetstillväxten i länet mattats av för tredje året i rad, men tillväxten är trots detta fortsatt starkare än rikssnittet. 38 procent av länets företag har haft en ökad lönsamhet, medan 22 procent upplevt att den minskat. Detta resulterar i nettotalet 16 för lönsamhetstillväxten, vilket ska jämföras med rikssnittet på 12.

På ett års sikt förväntas det sammanlagda nettotalet för lönsamheten bland Västerbottens företag minska till -14. Nettotalet för den förväntade lönsamheten ligger under rikssnittets nettotal på -10. Bland företagen i länet tror 22 procent på en högre lönsamhet samtidigt som 36 procent tror på en lägre lönsamhet under det kommande året.

Förväntningarna på utvecklingen framöver speglar en stor osäkerhet om vilka effekter den pågående coronakrisen kommer att ha för svenska småföretag på sikt. Det rådande läget har skapat stora påfrestningar i såväl den svenska ekonomin som i världsekonomin och rörelsen i lönsamheten är tecken på hur även småföretagen påverkas av detta.

Figur 8 Lönsamhetsutveckling (netttotal) i Västerbottens län och riket 2005–2020

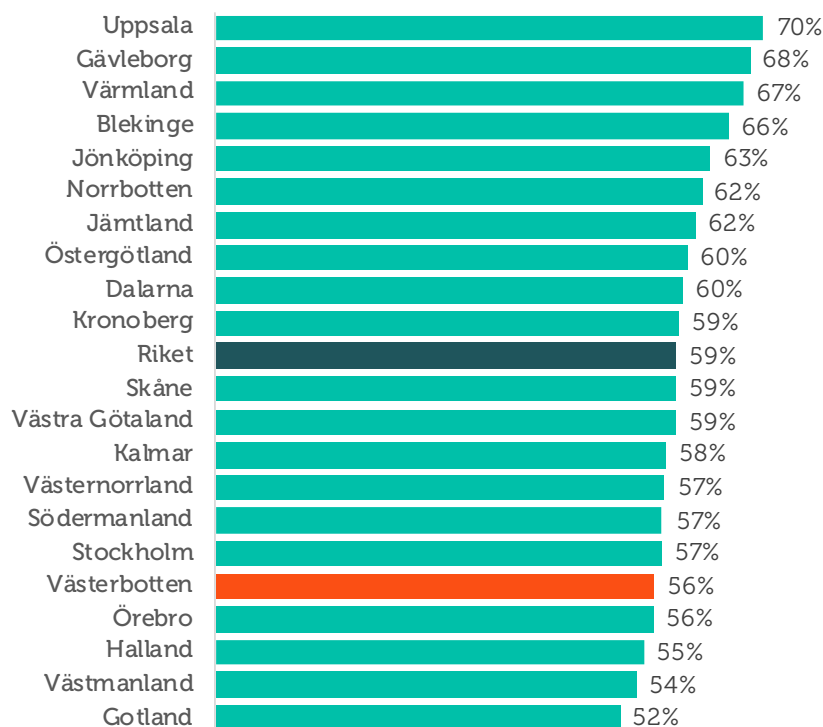
Företagens prisförväntningar

Företagens planer på eventuella prishöjningar ligger på en betydligt lägre nivå än förra året. I länet förväntar sig 29 procent (ifjol 44 procent) av företagen att deras försäljningspriser kommer att öka under det kommande året medan cirka vart tionde företag tror att deras priser kommer att minska. Förväntningarna på prisutvecklingen bland företagen i Västerbotten läns ligger något över riksgenomsnittet, där 27 procent av landets företagare räknar med att kunna höja försäljningspriserna. Givet de negativa prognoserna för bland annat företagens omsättning och ordergång gör det svårt för företagen att höja sina priser.

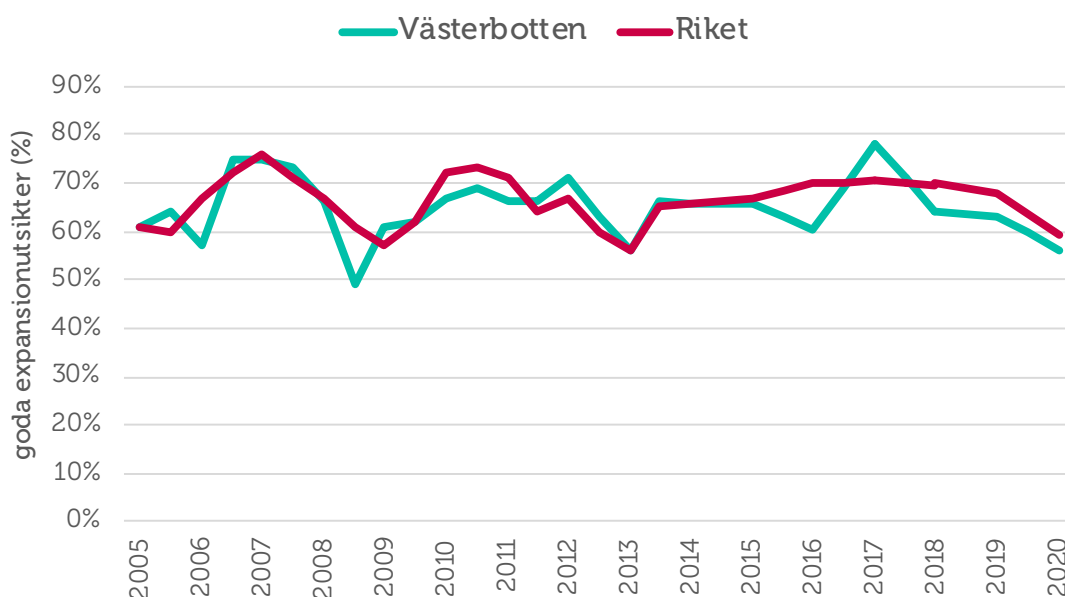
Expansionsutsikter och hinder för expansion

Företagen i Västerbottens län ser sämre möjligheter till expansion än ifjol. 56 procent av dem upplever att de har goda utsikter att expandera på sikt, jämfört med 63 procent fjol. Rikssnittet är 59 procent, se figur 9. Nio av tio av länets företag uppger att de vill växa.

Figur 9 Företagens expansionsutsikter (andel som ser goda expansionsmöjligheter) per län och i riket 2020

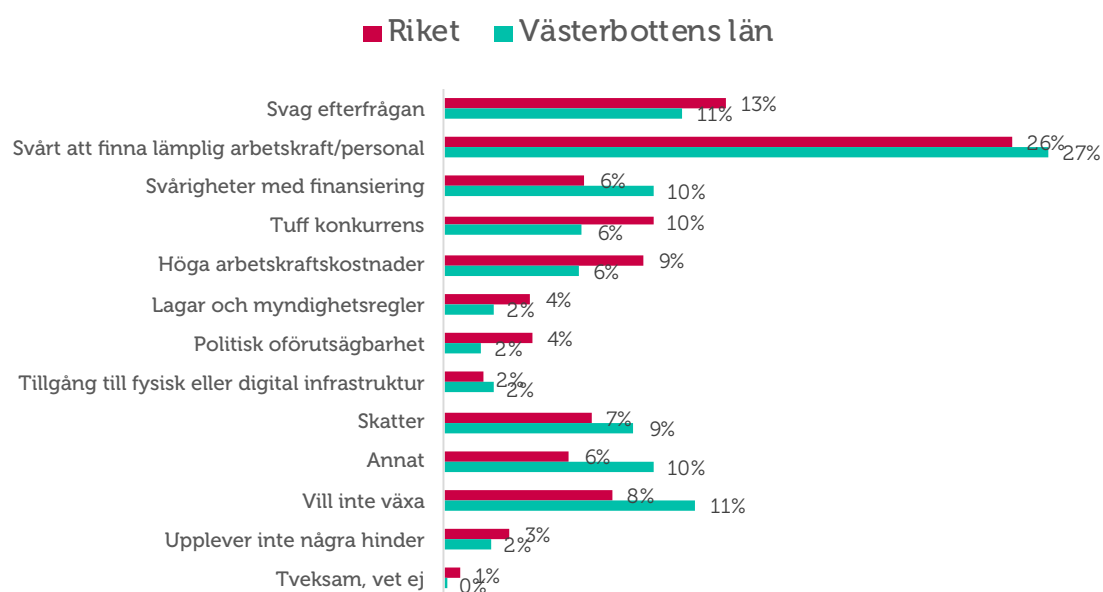
Figur 10 Expansionsutsikter (andel som ser goda expansionsmöjligheter) i Västerbottens län och riket 2005–2020

Brist på lämplig arbetskraft fortsatt det enskilt största tillväxthindret bland länets företag och 27 procent av dem uppger detta som det enskilt största hindret för expansion. Ifjol var motsvarande andel 35 procent. Trots en lägre andel än förra året är kompetensbristen fortsatt betydande i länet. Från att ifjol ha varit ett betydligt högre tillväxthinder jämfört med för riket som helhet är länet nu i nivå med riksgenomsnittet, se figur 11.

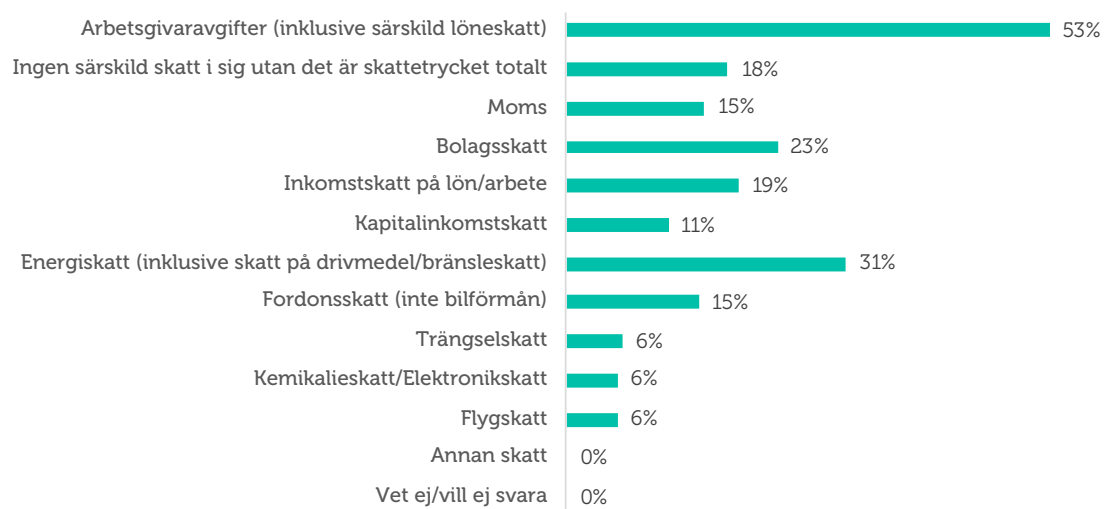
Företagen i både Västerbottens län som i riket som helhet upplever i år att en svag efterfrågan av företagets varor eller tjänster är det näst största hindret för tillväxt. Elva procent av företagen i länet anger att svag efterfrågan är det enskilt största tillväxthindret, vilket ska jämföras med fyra procent ifjol. Detta är sannolikt en effekt av att coronakrisen lett till drastiskt förändrade konsumtionsbeteenden. Men det är även en effekt av politiska beslut för att hindra smittspridningen som bidragit till att många företags produktion eller tjänsteutbud helt eller delvis upphört.

Figur 11 Tillväxthinder enligt företagen i Västerbottens län och i riket 2020 (procent)

Bland de företag som anger att skatter är ett tillväxthinder är det främst arbetsgivaravgifterna som upplevs som ett hinder för att utveckla företaget, se figur 12. Till detta kommer även bland annat energiskatt och bolagsskatt. Bland företagen anser 18 procent att det totala skattetrycket snarare än någon särskild skatt i sig utgör hinder för tillväxt.

Figur 12 Du angav skatter som ett hinder för expansion, vilka skatter anser ni det i så fall vara?

SLUTSATSER

Trots att tillväxttakten hade avtagit pekade småföretagens förväntningar inför 2020 på en fortsatt positiv konjunkturutveckling inom både tillverknings- och tjänstesektorn. Företagens högt ställda prognoser har dock inte införlivats under året, vilket tyder på att konjunkturläget mattats av avsevärt redan innan coronapandemin kraftigt började påverka det svenska näringslivet under mars 2020.

Företagens förväntningar på konjunkturutvecklingen de kommande tolv månaderna är nu mycket pessimistiska och tydligt påverkade av coronapandemin. I Västerbottens län har konjunkturindikatorn minskat från fjolårets nettotal 63 till årets 54. Utfallet av årets konjunkturindikator blev lägre än vad länets företagare förväntade sig i fjolårets rapport, i vilken de trodde på en ökad tillväxttakt. Företagens förväntningar för de kommande tolv månaderna är mycket pessimistiska, med prognos om en konjunkturindikator på historiskt låg nivå.

De främsta hindren för företagens tillväxt är svårigheterna med att hitta lämplig kompetens, svag efterfrågan samt finansieringssvårigheter. Många företag upplever att det är svårt att hinna med och i länet har omkring var fjärde företag tackat nej till order under det senaste året. De främsta skälen till att företagen tackat nej till order är återigen kapacitetsbrist och svårigheterna med att hitta arbetskraft med rätt kompetens.

Sveriges små och medelstora företag finansierar välfärden. De har skapat fyra av fem nya jobb under de senaste decennierna och är motorn i svensk ekonomi. Inom loppet av några veckor har de kastats in i en av de djupaste och mest svåröverskådliga kriser vi upplevt i modern tid. I takt med att antalet företag som påverkas negativt blir fler, stiger arbetslösheten och utanförskapet ökar. Det kan få förödande konsekvenser för det svenska samhället. Förutsägbara villkor som underlättar och stödjer företagande blir därför än mer avgörande för Sveriges långsiktiga konkurrenskraft. Småföretagens tillgång till kompetens, kostnaden att anställa, samt incitamenten för företagande genom bland annat skattesystemets utformning och andra för konkurrenskraften viktiga frågor måste prioriteras, annars är risken att nyinvesteringar skjuts på framtiden och lågkonjunkturen cementeras.